

А.С. Міносян, канд. іст. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

І.П. Коршунова, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО

Комунікативна культура – феномен викладацької діяльності, який спрямований на самореалізацію особистості та постійний педагогічний пошук. Запорукою ефективного роботи викладача ВНЗ є його лабільність, автентичність, професіоналізм, комунікабельність, толерантність, рефлексивність. Наявність цих якостей або їх відсутність визначає рівень культури викладача. Наприкінці ХХ століття поняття «комунікативна культура» з'являється у наукових дослідженнях з проблем педагогічного спілкування і розглядається як особистісний компонент загальної педагогічної майстерності.

Саме завдяки спілкуванню відбувається безпосередній вплив особистості викладача на особистість студента. Сутність педагогічного спілкування полягає в тому, що спілкування на різних рівнях вимагає від викладача постійної та обов'язкової адаптації при змінюванні умов у тому чи іншому виді педагогічної діяльності.

Безперечно, не будь-яка форма спілкування може виступати засобом виховання студентів, а лише та, що стверджує уважне і доброзичливе ставлення особистості одна до одної. Зустрічаються випадки монологізму викладача та його авторитарності, приниження людської гідності студента. Зверхність, некомпетентність, невитриманість – це неповний перелік тих негативних якостей, які викликають студентське неприйняття викладача.

В умовах комунікації викладача із студентською аудиторією головним критерієм виступає вільне володіння літературною мовою. Це забезпечується достатнім словарним запасом та знаннями в галузі предметної сфери; володінням логікою та синтаксисом мови; використанням виразної інтонації та сили необхідного звучання. Серед комунікативних рис мовлення педагога слід виділити визначальні: правильність, точність, виразність, чистота, доречність або адекватність. Комунікативна культура мовлення викладача потребує безперервного розвитку навичок мовленнєвої імпровізації та формування глибоких знань у галузі сучасної літературної мови.

До найважливішої риси комунікативної культури викладача відноситься толерантність. І це є одним з надзвичайно важливих завдань освіти ХХІ століття.

Серед педагогічних технологій, найбільш точно орієнтованих на розвиток толерантності, виділяються такі, котрі, по-перше, є особистісно-орієнтованими, по-друге, мають діалогічну основу і, по-третє, є рефлексивними. До таких педагогічних технологій відноситься діалог, який є визначальним у спілкуванні людини протягом всієї її життєдіяльності. В сфері діалогічного спілкування особливе місце належить дискусії, головна мета якої – розвиток комунікативної і дискусійної культури в процесі пошуку істини. Вміло організована дискусія є найважливішою методичною формою розвитку толерантності. Ціннісно-діалогова взаємодія полягає в стимулюванні потреб у самовизначенні, що проявляється в готовності до прийняття, маніфестації і трансляції певного спектру ціннісних орієнтацій, в тому числі й толерантності.

Толерантність у спілкуванні зі студентами має допомогти викладачу гуманізувати педагогічне спілкування, реалізувати парадигму виховання, сутність якої полягає у формуванні виховуючих суб'єкт-суб'єктних взаємодій вихователя і вихованця. В цьому випадку, насамперед, постає гуманізм як любов до людини та любов до професії.

Практика доводить, що найбільш успішні заняття відбуваються в тому випадку, коли між студентами та викладачем встановлюється позитивний контакт. Якщо відсутні доброзичливі та поважні відносини, якість занять значно знижується. В цьому полягає традиційний аспект комунікативної культури викладача.

Але, однією з умов професійно-педагогічної культури викладача вищої школи, в т. ч. і комунікативної культури, виступає розвиток дієво-ціннісного відношення до інноваційної педагогічної діяльності.

Таким чином, в сучасних умовах освітянського розвитку пріоритетним стає комунікативний аспект особистісної культури педагога, який виявляється у реальному педагогічному спілкуванні. Певною мірою від комунікативної культури викладача залежить засвоєння та застосування студентами загальнолюдських, гуманістичних, етичних цінностей та реалізація їх у майбутньому професійному спілкуванні. Отже, культура педагогічного спілкування – умова успішності освітнього процесу, комфортності педагога в його професійній діяльності та формування соціального, професійного потенціалу фахівців.